

Schmidt László*

A német Panzer III-as közepes harckocsi

Talán kijelenthető, hogy azon nem haditechnikai szakemberek számára, akik a militária témakörön belül a harckocsik iránt érdeklődnek, az ezzel a fegyvernemmel kapcsolatban felmerülő nevek, mint a Tigris, Párduc, Sztálin, vagy Sherman jelentik „a” tankot, „a” páncélost.

Pedig ezek a harceszközök nem a semmiből, előzmények nélkül születtek meg.

Valamennyi létrejöttét hosszú fejlesztés, korábbi példányok és változatok előzték meg, mindig hosszú út vezetett a németek által „szuggesztív név”-vel, illetett (de minden nemzeti esetben érvényes) híres típusok megszületéséhez.

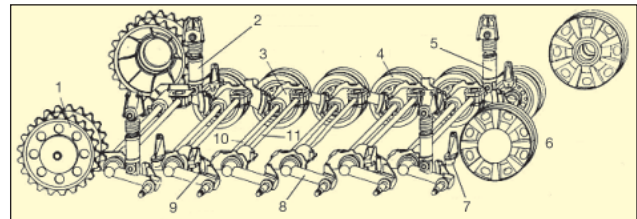
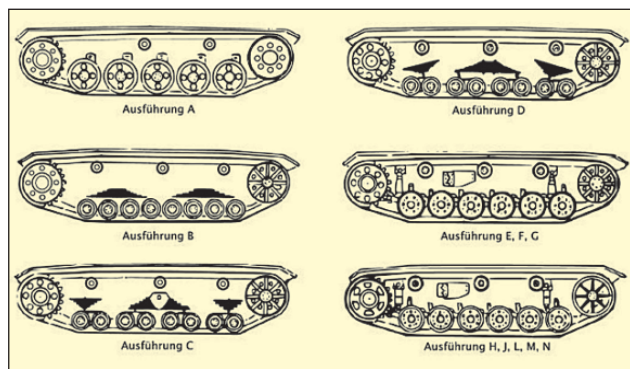
A német harckocsi-fejlesztésben az első, már kiforrott, valóban használható páncélosok, amelyeket nem kis részben Guderian elképzelése szerint terveztek meg, a Pz III és Pz IV típusok voltak. Rendszeresítésüktől kezdve – mint a harckocsik között kevés – a háború teljes ideje alatt szolgálatban maradtak. Ezek segítették a német hadsereget az első évek sikereihez, és a háború második felében igyekeztek feltartóztatni az összeomlást.

Természetesen az évek során számtalan módosítással, de alapkonceptiójuk változatlanul hagyása mellett harcolták végig a háborút.

Tulajdonképpen a Pz I és Pz II „Übungsgerät” (gyakorló eszköz) harckocsik megtervezésével és előállításával szerzte meg a német ipar azt a tudást, amire a következő két típus gyártásához szüksége volt.

Guderian, a későbbi vezérezredes, kétféle harckocsi létrehozását igényelte a német ipartól.

1. ábra. A Pz III-as harckocsi futóművének egymást követő változatai. Az E típustól készült páncéltornák oldalsó kibúvónyílásai az L változatnál már elmaradtak

2. ábra. A torziós rugózású futómű áttekintő rajza

1 – meghajtókerék; 2 – első lengéscsillapító; 3 – lengőkar csapágyazása; 4 – futógörgő; 5 – hátsó lengéscsillapító; 6 – vezető-feszítőkerék; 7 – gumibetétes ütköző; 8 – lengőkar; 9 – lengőkar vezető ütközővel; 10 – torziós rugó a jobb oldali görgőhöz; 11 – torziós rugó a bal oldali görgőhöz

Egyet, amely páncéltörő fegyverrel van felszerelve és egy másik, „támogató” páncélost, egy nagyobb kaliberű ágyúval.

Mindkét típus esetében szükségesnek látta két géppuska beszerelését is. Egyet a toronyba, a lövegcsővel párhuzamosítva, a másikat mozgathatóan a homlokpáncélba építve.

Ebből az elképzelésből született meg a III-as és IV-es típusú harckocsi, amelyek közül a tervezett páncélos zászlóaljnak három könnyű századát a Pz III-asoknak, a negyedik, támogató század harckocsi állományát a Pz IV típusnak kellett alkotnia.

Ezeknél a típusoknál alakították ki a bevált és végig megtartott 5 fős személyzetet, amelyet a háború folyamán a legtöbb ország páncélosainál is bevezettek.

A '30-as évek elején, amikor más országok harckocsijaiban a parancsnok hátulról, a vezető vállainak rugdosásával jelezte a kívánt irányt, a német harckocsikban már kétféle rádió-berendezés is a személyzet rendelkezésére állt. Az egyik a belső, a páncéloson belüli kommunikációhoz, a másik pedig a parancsnoknak a többi harckocsival, vagy a parancsnoksággal való kapcsolattartásához.

Ma már ezek maguktól értetődő alapelvárások, de akkoriban mindez óriási előnyt jelentett a német harckocsizók számára.

Mindezek lényeges szerepet játszottak a „villámháborús” sikerekben, hiszen a háború első szakaszában a német páncélosok a Pz III és Pz IV típusokkal olykor gyengébb páncélzat, és kisebb kaliberű lövegek mellett is meghaladták az ellenfél harckocsicsapatainak harcértékét.

A Pz III harckocsi megszületésekor a *Hadserg fegyverzetügyi hivatala* és a *Krafftahrtkampftuppen (gépesített csapatok)* képviselői között kemény viták folytak annak

ÖSSZEFOGLALÁS: A németek az 1938-ban megjelent új Pz III típusnál alakították ki a bevált 5 fős személyzet alkalmazását. A 14,5 – 5 mm-es páncélzattal kialakított harckocsi tömege 15,4 t volt. Meghajtásáról 12 hengeres, 250 LE-s motor gondoskodott. A páncélos a német–lengyel háborúban (1939) esett át a tűzkeresztségen.

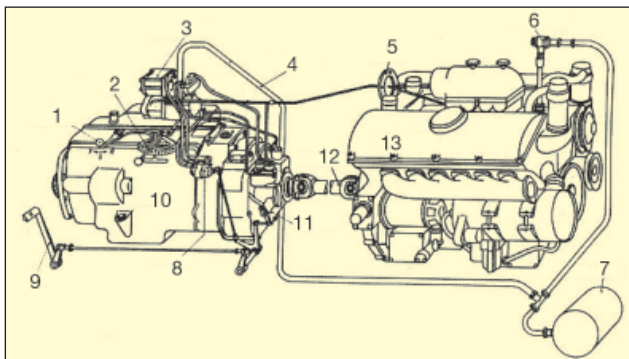
KULCSSZAVAK: II. világháború, német haderő, páncélos hadviselés, Pz III harckocsi

ABSTRACT: The German applied the crew of five for the new type Pz III that appeared in 1938 and proved to be good then. The mass of the tank designed with 14,5 - 5 mm armour was 15,4 ton. It was driven by a 12-cylinder motor of 250 HP. The battle baptism for the tank occurred in the German-Polish war in 1939.

KEY WORDS: World War II, German armed forces, tank warfare, Tank Pz III

* ORCID: 0000-0002-1526-029X

3. A harckocsimotor és sebességváltó rajza

1 – menetirányválasztó-kar; 2 – előválasztó kar; 3 – kapcsoló-szekrény; 4 – vákuumvezeték; 5 – gázhuzal; 6 – visszacsapószelep; 7 – vákuum tartály; 8 – kioldó szelep; 9 – kuplungpedál; 10 – sebességváltó; 11 – fő-kuplung; 12 – kardántengely; 13 – Maybach HL 120 TRM motor

fegyverzete körül. A fegyverzetügyi hivatal – részben hivatkozva az egyszerűbb alkatrész- és lőszerellátásra – kielégítőnek tartotta az amúgy is rendszerben lévő 3,7 cm-es páncéltörő ágyú beépítését. A *Gépesített csapatok* által javasolt 5 cm-es löveg beépítését nem látták indokoltnak. Arra a kompromisszumra azonban készek voltak, hogy már az első toronyváltozat is később képes legyen egy 5 cm-es ágyú esetleges befogadására.

A tervek szerint a megtervezendő harckocsi harci tömege nem lehetett több mint 24 tonna, a maximális sebessége pedig el kellett, hogy érje a 40 km/h-t.

Részben ezekkel az elvárásokkal a Heereswaffenamt (hadisereg fegyverzetügyi hivatala) 1935-ben 4 céget (a nürnbergi MAN-t, a Berlin–marienfeld-i Daimler-Benz AG-t, a berlini Rheinmetall-Borsigot és az esseni Krupp AG-t) bízott meg a mintapéldány megtervezésével és megépítésével.

A kialakított mintapéldányok nem kis részben a megbízott cégek saját, fő tevékenységi körét tükrözték. Pl. a Daimler-Benz-nél inkább a gépkocsiknál, a Krupp-nál pedig a mozdonygyártásban általános megoldásokat alkalmaztak (pl. torziós vagy laprugós kerékfelfüggesztés).

Az első páncélosok már 1936-ban készen álltak a hadsereg próbáira.

Ezek megtörténte és kiértékelése után a további fejlesztéssel és a gyártással a kiválasztott Daimler-Benz céget

4. ábra. A lövegirányzó kezelőszervei a toronyban

5. ábra. A toronyba épített 5 cm-es löveg jobb oldali nézete

bízták meg, amely részvénytársaság az akkor Typ 1/ZW-nek (ZW=szakaszparancsnoki kocsi) jelölt első 10 példányát 1937-ben már átadta csapatpróbákra.

Ezek közül 8 harckocsi 3,7 cm-es löveggel volt felszerelve. Bár a páncélos általános felépítésében már emlékeztet a későbbi Pz III-as harckocsira, öt nagy futókereke még tekercsrugókra volt felfüggesztve. A 14,5 – 5 mm-es páncélcézzel kialakított harckocsi tömege 15,4 t volt.

Meghajtásáról a Maybach cég fejlesztette 12 hengeres, 250 LE-s 108TR motor gondoskodott, amely a harckocsinak 32 km/h maximális sebességet biztosított. Sebességváltója egy ZF SFG 75 mechanikus típus volt, 5 előre- és 1 hátramenettel. Az immáron hivatalos megjelölés *Pz III (3,7 cm) Ausführung (változat) A* lett.

Már 1938-ban megjelent az új *Pz III Ausführung B (Typ „2/ZW”)* változat, amely elődjétől elsősorban módosított futóművével különbözött. Az oldalanként összesen 8 futógörgőt két csoportba fogta össze egy-egy kettős lengőtest, amelyek laprugókkal csatlakoztak a páncéltelkőhöz.

Az 1937-38-ban gyártott *Ausführung C* ismét más futókerék-felfüggesztést kapott. A görgők itt párosával voltak külön laprugókra szerelve.

Az *Ausführung D* futóműve ismét kisebb változást esett át, és más, egy ZF SSG 76-os sebességváltót kapott. A 30 mm-re emelt alappáncélat a harckocsi tömegét 19,8 t-ra növelte.

Ennek a változatnak volt egy parancsnoki változata is, amelybe erősebb rádió-berendezéseket, és a löveg helyett csak egy utánzatot építettek. Ez a parancsnoki kialakítás a későbbi sorozatok egy részénél is megmaradt.

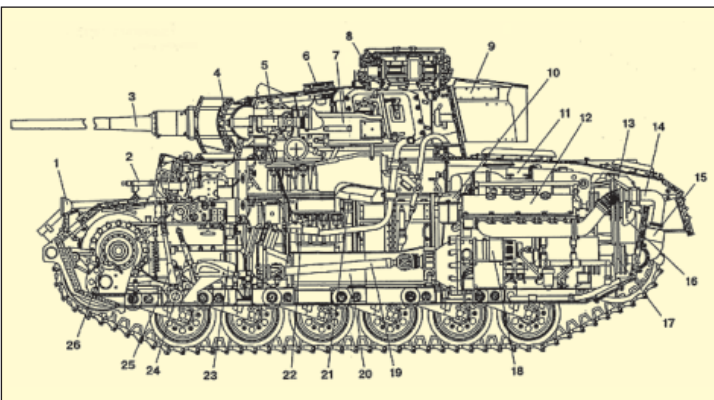
Az 1939-től 1940-ig gyártott *Pz III Ausführung E* a prototípus-fejlesztés utolsó változata volt.

Lényeges különbség volt az elődeinél nagyobb lökettér-fogatú, „HL 120 TR” jelzésű erősebb, 320 LE-s motor. A típusba beépített ugyancsak új, a maga korában rendkívül korszerű, de bonyolult Maybach-Variotex előválasztós sebességváltó 10 előre- és egy hátrameneti fokozattal rendelkezett. A vezetőnek csak ki kellett választani a megfelelő sebességfokozatot, amely után a kapcsolás a kuplung benyomásakor vákuum segítségével történt. A kormányzás mechanikus szervo ráségítéssel működött.

Ennek a változatnak a jellemzően hat görgős, a páncéltelkőben keresztbe épített torziós rudakra kapcsolt futóműve a további teljes gyártás alatt már változatlan maradt.

Idős, a háború alatt több típuson is szolgált harckocsizók véleménye szerint ennek a harckocsinak volt a legfino-

6. ábra. A Pz III-as harckocsi metszeti rajza

mabb a rugózása. (Ebben a vonatkozásban a legkevésbé kedvelt a IV-es típus volt).

A Pz III-as homlokpáncélját az E-től a H változatig terjedő módosítások során felhegesztett páncéllapokkal 30 mm-re növelték.

Ezt, a Pz. III-as változatot szánták a páncélos ezredek feltöltésére, a Wehrmacht a harckocsit rendszeresítésre és alkalmazásra is megfelelőnek ítélte. Azonban az E típusból – a német hadiipar akkori alacsony teljesítőképessége miatt – csak kevés példány épült meg.

Nagyobb sorozat szállításához más gyártóműveket is be kellett kapcsolni, így az Altmärkische Kettenfabrik GmbH-t (Alkett), a Fahrzeug- und Motorenbau GmbH-t (FAMO), az MAN AG-t és további 5 céget vontak be a munkákba.

A páncélosok gyártását legnagyobb részben azonban az Alkett cég végezte.

Időközben – 1938 januárjában – a Heereswaffenamt elrendelte a páncélos továbbfejlesztését, elsődlegesen az addig beépített löveg helyett az 5 cm-es L/42-es ágyúra történő átfegyverzést, amelynek torkolati sebessége az alkalmazott löszertől függően 450 – 650 m/sec volt.

A páncélos a német-jelnyel háborúban (1939) esett át a tűzkeresztségen. Akkor még egyetlen, a harcokban részt vett harckocsi sem rendelkezett az 5 cm-es löveggel, az így harcérték-javított páncélosok először 1940 májusa után, a Franciaországgal vívott harcok során kerültek a harckocsicsapatokhoz. Még ugyanezen év februárjában is közel 50 kisebb, 3,7 cm-es ágyús változatot kapott a német hadsereg.

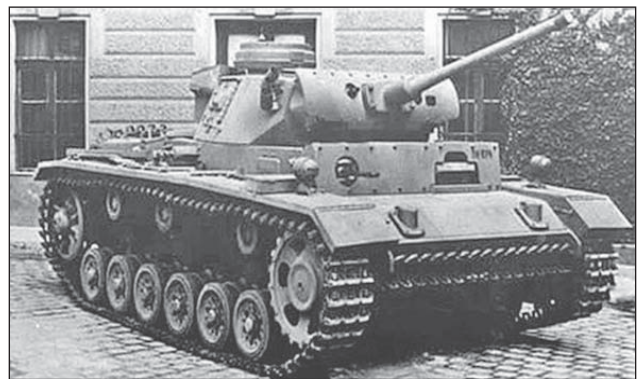
Az immáron 5 cm-es löveggel szerelt, *Pz III Ausf. F* volt az első nagy szériában gyártott változat. Az ezekbe szerelt Maybach HL 120TRM motorok már 250 – 300 LE teljesítményt adtak le. A módosítások miatt megnövekedett tömegű páncélos egyik jellemzője – ettől kezdve – a torony hátsó páncéljára szerelt szerelések láda.

A korábrinál hosszabb cső miatt a vezető elé két kontroll lámpát építettek be, amelyek kék színükkel akkor jeleztek, ha a lövegcső pillanatnyi helyzete a harckocsi szélességén jobb vagy bal irányban túlnyúlt.

Az 5 cm-es löveggel szerelt változatból összesen 1924 példány készült.

A *Pz III Ausf. G* külsőre a más típusú parancsnoki kupolájával tért el elődeitől. Az afrikai harcokban is nagyobb számban bevetett harckocsik („Tp” = trópusi) hűtő és levegőtisztító berendezéseit is illesztették a meleg, poros feltételekhez, pl. a motor a működéséhez szükséges levegőt a küzdőtéren át szívta be. Mindezek ellenére a motorok számára (is) barátságtalan környezetben az átlagos futásteljesítmény ritkán haladta meg a 3000 km-t.

Az afrikai harcokban az angol páncéltörő lövegek megjelenése a páncélzat erősítését tette indokoltá. A homlokle-

7. ábra. A Magyar Honvédségnek átadott 1H 874 rendszámú, M változatú páncélos a Haditechnikai Intézet udvarán

mezre 30 mm-es kiegészítő páncéllapot szereltek. A farpáncélt is hasonló módon megerősítették, hogy a harcjármű ne váljon fejnehézé, tudomásul véve az ezzel megnövekedett, már 21,6 t harci tömeget. Mindez megkövetelte erősebb torziós rudak beépítését is a futóműbe.

Az 1940-1941-ig gyártott, erősített védelmű harckocsik a *Pz III Ausf. H* megjelölést kapták.

A nagyobb tömeg nyomán megemelkedett talajnyomás szükségessé tette a lánctalp szélességének 360-ról 400 mm-re történő növelését is. Ennél a változatnál cserélték le az addig beépített előválasztós sebességváltót egy hagyományos, mechanikus változatra, 6 előre és egy hátramenettel.

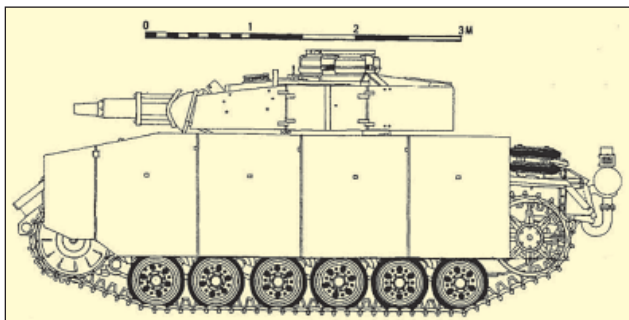
Mindezek a harcértékjavító intézkedések is kevésnek bizonyultak azonban a szovjet T-34-es és KV harckocsik ellen. Így 1941-től bevezették a 39 mintájú, 5 cm L/60-as harckocsiágyút, 3000 mm-es csőhosszúsággal. Ennek a lövegnek a torkolati sebessége az űrméret alatti *Panzergranate 40-es* löszerral 1180 m/sec volt.

Ezeket a lövegeket már sorozatban építették be a *Pz III Ausf. J* típusokba, és valamennyi Németországba nagyjavításra visszaszállított páncélosba is.

A Pz III teljes gyártási ideje alatt több kivitelből is készült parancsnoki és megfigyelő harckocsi. Ezeknél, a több rádiókészülék beépítése miatt, a csapatok minden tiltakozása ellenére elhagyták a löveget, amelyet azután fából, vagy lemezről készült csőutánnal helyettesítettek. A hiányzó fő fegyver sokszor a legnehezebb helyzetekben tette lehetővé, hogy a parancsnoki páncélos megvédje önmagát. 1941 januárjában a Daimler-Benz AG-ot megbízták az L/42-es, illetve L/60-as löveggel is felszerelt változat kialakítására, ahol a töltőkezelő a 2. rádiós feladatát is megkapta. Ezek, a közel 200 példányban készült harckocsik a *Pz III*

8. ábra. A HTI által vizsgált Pz III-as páncélos hátulnézeti képe. A megemelt, visszacsapó szelepes kipufogódob a nagyobb gázlóképességre utal

9. ábra. Az N változat oldalnézeti rajza páncélteknő- és torony-kötényezéssel

Ausf. K Panzerbefehlswagen (parancsnoki harckocsi) megnevezést kapták. Az utolsó darabok 1943 augusztusában kerültek a csapatokhoz.

Még 1941 végén megkezdték az *Ausf.L* kiszállítását, amelynél ismét megerősítették a test és a torony homlok-páncélját. Emiatt a páncél vastagsága már 60 mm-re, harci tömege 22,3 t-ra emelkedett. Néhány példányt kónikus csövű löveggel szereltek fel, amely komoly teljesítménye ellenére sem maradt hosszan alkalmazásban, mert a lövedékek gyártásához szükséges molibdénacél Németországban már nem állt rendelkezésre.

A harckocsi következő változata a *Pz III Ausf. M* volt. Jellemzője, hogy 1942 végétől ezt a típust átfegyverezték a 7,5 cm-es L/24-es harckocsiágyúra, amely a korai *Pz IV* típusok lövege volt. Az így 23 t tömegű harckocsik egy részének gázlómélysége néhány módosítás nyomán nagyobb (1300 mm) lett, valamint – takarékosági és gyártástechnikai okokból – a páncéltesten és a tornyon több kitekintő nyílást elhagytak.

A *Pz III*-as utolsó sorozatban készült változata az *Ausf N* volt, amelyet 1942-ben és 1943-ban gyártottak. Ezeket a páncélosokat már gyárilag a 7,5 cm-es L/24-es löveggel szerelték fel. Ebből a harckocsiból összesen 660 példányt készítettek.

A *Pz III* típus sok évig futó gyártása során több, kisebb darabszámú változat is készült. Ezek közé tartozott az *Ausf. Fl* (= Flamm=láng) lángszórós kivitel, amely 1000 l lángolajjal feltöltve kb. 70-80 lángcsapást volt képes vetni, mintegy 70 méteres távolságra.

Ide sorolható a *Panzerbeobachtungswagen III-as* (páncélos megfigyelő kocsi), amelyet a fedélzeti, belső kommunikációs rendszerén kívül további négy különböző rádióberendezéssel is felszereltek. (Ilyenből maradt többek között Budapesten, a városért folytatott harcok után; egy-egy példány a Naphegyen és a Tabánban.)

10. ábra. A német 3. páncélos hadosztály *Pz III Ausf. M* harckocsija Magyarországon. A toronyra és a rakodóládára terített sátorlap a beszivárgó eső ellen védett

11. ábra. A Munster-Lager-i páncélos múzeum lángszórós harckocsija

Készült *műszaki mentő változat is*, általában a sérült páncélosokból, amely először csak vontatásra, később már frontközvetlen végzett kisebb munkákra, de lőszer szállításra is alkalmas volt.

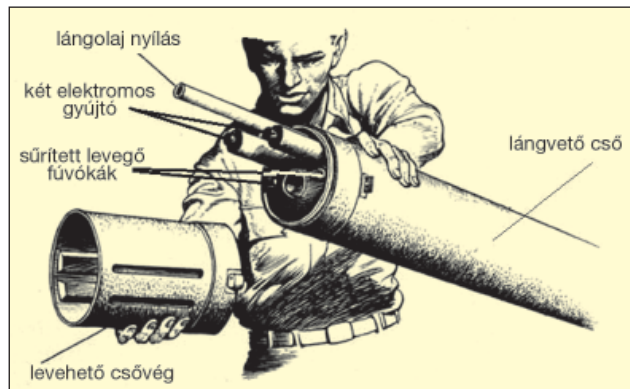
Meg kell említeni, hogy 1943-tól a páncélosokat mindkét oldalon 5 mm vastag, páncéltörő puskák és kumulatív lövedékek elleni acéllemez kötényzettel látták el. Ugyancsak ettől az évtől kezdve a *Pz III*-as harckocsik egy részét mágneses aknák elleni védekezésékként zimmerit bevonattal látták el, amiből egy ilyen típushoz kb. 100 kg anyagra volt szükség.

A keleti front különösen kedvezőtlen út- és terepviszonyai miatt 1944 végén bevezették a szélesített (addigi 38, majd 40 helyett 56 cm széles) Ostkette-t (keleti lánctalpat). Ez a lánctalp, bár kisebb fajlagos talajnyomást biztosított a harckocsinak, azonban aszimmetrikus kialakítása miatt erősen megterhelte a futómű elemeit. A páncélos szélessége ezzel 3266 mm-re növekedett.

A *Panzerkraftwagen III-as* gyártását 1943 augusztusában leállították, az így felszabadult szinte teljes gyártási kapacitást a *Pz III*-as fő elemeire alapozott *StuG III-as* (rohamlöveg) előállítására fordították, amely azután a háború utolsó éveinek elhárító harcai során meghatározó páncélos fegyverré vált.

Osszefoglalva megállapítható, hogy az 1935-től 1945-ig összesen 15 350 példányban gyártott *Pz III*-as, *StuG III*-as, és ezek valamennyi változata megbízható harcjármű volt, amelyek a mindenkori lehetőség határain belül be is váltak, ellentétben a későbbi, harcértékben lényegesen többet nyújtó német harckocsikkal, amelyeknek komplikált, esetenként ki nem forrott technikai megoldásai több gondot okoztak a harckocsikat javító/karbantartó műszaki alakulatoknak.

12. ábra. A harckocsi lángvető csőve, és elemei

1. táblázat. A Pz III típusú páncélosok évente gyártott mennyisége, a beépített lövegek szerinti bontásban

	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	Összesen
3,7 cm L/45	38	33	206	391				668
5 cm L/42				476	1673	251		2400
5 cm L/60					40	1907	22	1969
7,5 cm L/24						450	213	663
Összesen	38	33	206	867	1713	2608	235	5700

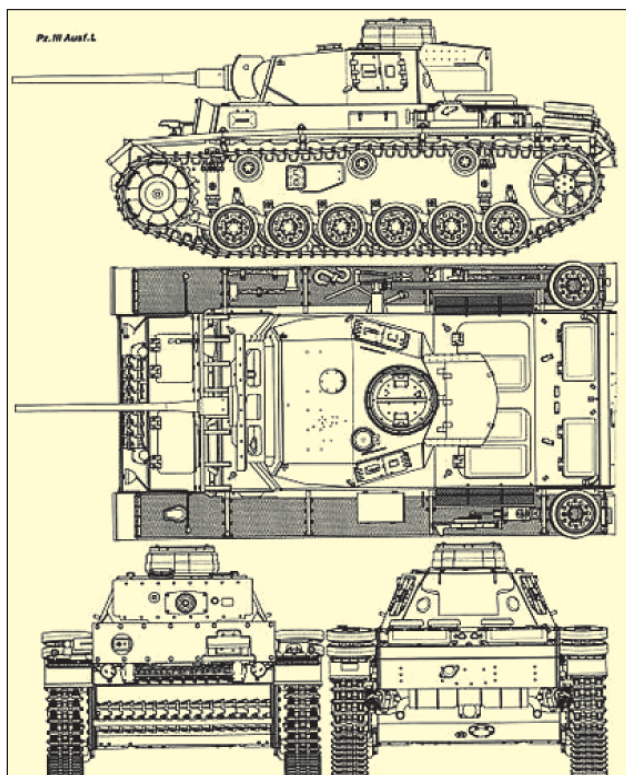

13. ábra. A típus „keleti lánctalp”-pal (Ostkette) szerelt műszaki mentő változata. Ennek a lánctalpnak tagjai egyenként 11,9 kg tömegűek és 56 cm szélesek voltak

A Pz III-as harckocsi a Magyar Királyi Honvédség páncélos állományában is jelen volt.

A keleti front 1942-es súlyos csatái során a magyar 30. ezred páncélos állománya olyan veszteségeket szenvedett, hogy a németek számára is fontos harcokésztség fenntartása céljából a *Wehrmacht* több, 7,5 cm-es L/43-as löveggel felszerelt Pz IV F és G típusú harckocsi mellett 10 db

14. ábra. Egy lőszerszállító változat. Érdekes a jobb oldali kötélyen oldalt kivágott, oldalsó kitekintést biztosító két nyílás. A felbillentett tető robbanótestek bedobása ellen védett

15. ábra. Az 5 cm-es L/60-as löveggel szerelt L változat négyzeteti rajza

5 cm-es, L/60-as lövegű Pz III Ausf. M közepes harckocsit adott át a magyar 1. tábori páncélos hadosztálynak. Ezek nem kerültek a honvédség tulajdonába, csak a fronton történő alkalmazás idejére kölcsönözték azokat.

Amíg a kapott Pz IV típusra jól képzett, vagy átképzett, az addigi harcokban már részt vett magyar harckocsizók

16. ábra. Egy modellgyártó cég grafikája a 7,5 cm-es L/24-es löveggel szerelt Pz III Ausf. N változatról

2. táblázat. A Pz III-as három változatának műszaki adatai

Panzer III	Ausf. E	Ausf. L	Ausf. N
Harci tömeg	19 500 kg	21 300 kg	21 300/23 300 kg
Kezelők száma	5	5	5
Méreték H. x Sz. x M. (mm)	5690 x 2810 x 2335	5380 x 2910 x 2435	5650 x 2970* x 2500
Fajlagos talajnyomás	0,63 kg/cm ³	0,99 kg/cm ³	1,03 kg/cm ³
Motor	Maybach HL 120 TRM, V12	Maybach HL 120 TRM, V12	Maybach HL 120 TRM, V12
Hengerűrtartalom/LE	11 867cm ³ /300 LE	11 867cm ³ /300 LE	11 867cm ³ /300 LE
Sebességek száma	5 + 1	6 + 1	6 + 1
Legnagyobb sebesség	32 km/h	40 km/h	40 km/h
Lejtómászó képesség	30°	30°	30°
Lépcsómászó képesség	600 mm	600 mm	600 mm
Gázlómélység	800 mm	800 mm	800/1300 mm
Árok-áthidaló képesség	2600 mm	2200 mm	2000 mm
Üzemanyagtartály (l)	300	320	320
Fegyverzet (fő)	3,7 cm KwK L/45	5 cm KwK L/60	7,5 cm KwK L/24
Fegyverzet (kiegészítő)	3 db MG34 7,92 mm	2 db MG34 7,92 mm	2 db MG34 7,92 mm
Páncélvastagság	14,5 cm körkörösén	50–30 mm	70–30 mm

* „Ostkette”-vel 3266 mm

kerültek, a Pz III-asra beosztott személyzet azonban jobbra 1942 őszén a frontra kiküldött, megfelelő előképzétséggel nélküli póttartalékosokból állt, akik nem tudtak megfelelni a velük szemben támasztott követelményeknek.

Igy a magyar Pz III-as harckocsik a magyar 30. harckocsiezred állományában, de német személyzettel harcoltak a szovjet áttörés és a 2. magyar hadsereg visszavonulása idején.

A Haditechnikai Intézet 1943-ban megvizsgálta egy Pz III Ausf. M típusú harckocsit, amelynek a rendszeresítését az akkor már túlhaladott műszaki jellemzői miatt nem javasolták.

1944 nyarán, a fronton harcoló magyar alakulatok ismét egy századnyi Pz III-as harckocsit vettek át a németektől, ugyancsak az 5 cm-es L/60-as löveggel. Ezek a páncélosok az 1944. évi nyári harcok során felőrlődtek. A folyamatos visszavonulás során a sérült, esetleg még üzemképesé tehető páncélosok mentése a frontvonalból többnyire lehetetlen volt.

A hátra maradt, csak könnyen sérült Pz III-as páncélosokat azután a Vörös Hadsereg is alkalmazta, részben oktatásra. Emellett a zsákmányolt Pz. III-as harckocsik felhasználásával sorozatban gyártottak egy erre a páncéltknőre tervezett, szovjet 7,6 cm-es rohamlöveg-felépítményt is (SU 762).

17. ábra. A szovjet felépítményű SU 762-es rohamlöveg

(Fotók a szerző gyűjteményéből.)

18. Egy üzemképes, túlélő példány a németországi Munster-Lager páncélos múzeumában

Ennek egyik példánya ma is látható az ukrainai Sarniban. A páncélos alatt 1944 januárjában szakadt be a jég. Egy közeli folyóból emelték ki 1972-ben – személyzetével együtt.

FORRÁSOK

Panzer III - Sztalnoj szimbol blitzkriga, Moszva 2008;
 Mogyeliszit konztruktor, Moszkva 1994;
 Spielberger: Panzer-Kampfwagen III, Motorbuch Verlag 1974;
 Senger und Etterlin: Die deutschen Panzer 1926 – 1945, Lehmanns Verlag 1965;
 Photo gallery & profiles - Panzerkampfwagen III, Periscopio publications, Greece 2006;
 Bonhardt – Sárhidai – Winkler: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete, Zrínyi Kiadó, Bp.;
<https://iremember.ru/memoirs/tankisti/polyanovskiy-urymaksovich>;
<http://www.dragon-models.com>
<http://www.dragon-models.com>;
 Szüllő Attila és a szerző archívuma.